

Za odprtost in resnično naprednost

V Števerjanu je bil v nedeljo celodnevni študijski seminar deželne Slovenske skupnosti. To je bil letos že drugi tovrstni seminar. Prvi je bil namreč 20. in 21. septembra v Ovčji vesi v Kanalski dolini. Če upoštevamo, da se je Slovenska skupnost osnovala v deželnem merilu šele maja letos, potem moramo priznati, da se je res takoj lotila obravnavanja nekaterih težkih in pekočih problemov. Oba seminarja, tako števerjanski kot septembrski v Kanalski dolini, sta privabila veliko število članov Slovenske skupnosti, posebej seveda člane obeh pokrajinskih svetov. Na obeh seminarjih je bilo opaziti razveseljivo število mladih.

Če na kratko ocenimo oba seminarja, potem lahko ugotovimo, da je bil prvi (20. septembra v Ovčji vesi) zanimiv po iznešenih problemih, po živahnem doprinosu v idejah in ocenah sedanje politične situacije ter po živem iskanju novih poti in smernic naši edini slovenski stranki v Italiji.

Števerjanski seminar pa je bil značilen predvsem po poglobljanju v aktualne probleme, ki danes žulijo slovensko zamejstvo. Izkristaliziran je bil med drugim dokončni odnos Slovenske skupnosti do vprašanja gorskih skupnosti in slovenske prisotnosti v teh novih organih. Ponovno je bilo potrjeno stališče Slovenske skupnosti do vprašanja zaščite Krasa in odklonitvi takih kraških rezervatov, kot si jih zdaj zamišlja deželni odbor. Govor je bil nadalje o krizi v okviru deželnega sveta in sploh o politični krizi, ki je zajela deželo Furlanijo - Julijsko krajino po zatonu levosredinske formule.

Bila je pa diskusija zelo zanimiva pred-

(dalje na 3. strani)

NEVARNOST VLADNE KRIZE

Zapleteni politični položaj v Italiji se po mnenju političnih komentatorjev počasi kristalizira v vladno krizo, ki jo hočejo predvsem socialisti. Kriza je takorekoč že v zraku in prepreči jo lahko samo kak sporazum med socialisti in vlado, sporazum, ki bi dal socialistom večji vpliv v vladi, ali z njihovim izrazom: večjo soodgovornost pri vladnih odločitvah. Vendar pa socialisti niso pripravljeni sprejeti enostavno večji delež oblasti in odgovornosti za vladno politiko, ampak bi hoteli v primeru sporazuma tudi korenito spremembo vladne politike v smislu svojih zahtev, kar pa bi imelo tako daljnosežne posledice, da je sporazum že zaradi tega malo verjeten. To pa pomeni, da je vladna kriza skoraj neizogibna.

Socialisti ne le da niso zadovoljni z delom Morove vlade, katero obtožujejo neučinkovitosti, ampak jim gre — morda celo še bolj — na živce dejstvo, da podpirajo vlado tudi komunisti, ki so v opoziciji. Dejansko pa kaže, da so komunisti danes najtrdnjše opora Morove vlade, do katere zavzemajo dobrohotno stališče. Ne mečejo ji polen pod noge in socialisti jih tudi dolžijo, da glasujejo za špansko steno socialističnih glasov za razne vladne zakone tudi komunistični poslanci. Komunisti imajo za to več vzrokov. Prvič težijo k zgodovinskemu sporazumu s Krščansko demokracijo in menijo, da bo do tega lahko prišlo, če se bo nadaljeval sedanji proces premikanja na levo v krščansko-demokratski stranki. Pa dec vlade in predčasne politve bi ta proces ustavila in s tem oddaljile perspektivo zgodovinskega kompromisa. Drugič bi vladna kriza v sedanjem trenutku nujno povzročila predčasne volitve, izid teh pa bi lahko zmanjšal odstotke komunističnih glasov, ki

so pri zadnjih upravnih volitvah junija skoro »nenaravno« narasli. Razpoloženje italijanskih volivcev je zdaj veliko bolj nestalno kakor v preteklosti. Tretjič pa komunistom ugaja šibka vlada, kot je Morova, ker jim dopušča takorekoč neomejeno »svobodo gibanja« na političnem prostoru in zavzemanje pozicij skoro brez odpora, tembolj ker je tudi Krščanska demokracija v krizi. Takih ugodnih »delovnih pogojev« pa KPI ne bi rada izgubila. Izgubila pa bi jih lahko z vladno krizo z vsemi neznankami, ki bi sledile.

Povrh je treba tudi upoštevati, da je Morova vlada prav zdaj sredi pogajanj s sindikati, ki si obetajo od morebitnih sporazumov z njo važne plačne pridobitve za razne delavske kategorije, zlasti za državne nameščence, poštotelegrafsko osebje, železničarje itd. Vladna kriza bi ta pogajanja pretrgala in odrinila rešitev vseh sindikalnih problemov za nedoločen čas. Zato je glavnim sindikatom CGIL, CISL in UIL veliko do tega, da traja ta vlada naprej, vsaj toliko časa, da bodo sklenjeni sporazumi, po katerih težijo, komunistična stranka pa mora upoštevati mnenje sindikatov, ki so važna, zelo važna postavka v njeni politični strategiji.

Toda socialisti nevoljno opazujejo to »interesno« zblíževanje med krščanskimi demokrati in komunisti mimo njih in preko njih, celo na njihov račun, kot se izražajo nekateri. Radi bi napravili konec. Tu di oni imajo še več vzrokov za to. Prvič se bojijo, da bi morali na volitvah plačati račun za neučinkovitost Morove vlade, katero podpirajo od zunaj. Drugič hočejo preprečiti zaveznitvo KD-KPI v obliki »zgodovinskega kompromisa«, pri katerem bi ostali socialisti peto kolo. In tretjič jih jezi izgubljanje političnega vpliva, kljub temu, da so na junijskih volitvah precej pridobili. V praksi zdaj tega ne morejo izkoristiti.

Danes, v četrtek, se bo sestalo socialistično vodstvo. Dozdevno zato, da bi določilo rok strankinega kongresa. A po mnenju mnogih političnih komentatorjev predvsem zato, da bi odločilo, kaj narediti: ali še naprej in proti lastni volji podpirati Morovo vlado, ali ji odtegniti podporo in jo pahniti v krizo. Pred odločitvijo v tem zadnjem smislu jih lahko zadrži le strah, da bi pahnili s tem tudi Italijo v še hujšo krizo, iz katere vsaj zaz daj ni videti izhoda.

V Sloveniji še razpravljajo o sporazumu

V nekaterih dobro obveščenih krogih trdijo, da bosta vladi Italije in Jugoslavije v kratkem, morda že prihodnji teden, podpisali sporazum, ki sta ga bili načelno že sklenili in ki zadeva dokončno ureditev državne meje ter nadaljnje odnose med obema državama. V tej zvezi beležimo, da v predstavniških organih Socialistične republike Slovenije še dalje proučujejo vsebino novega sporazuma, potem ko ga je bila

slovenska skupščina že bila odobrila. O tem vprašanju so razpravljali tudi na seji Društva katoliških duhovnikov Slovenije. Njegovemu glavnemu odboru je o sporazumu poročal predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Mitja Ribičič, ki je med drugim omenil, da je rešitev spornih vprašanj med obema državama podprl tudi Vatikan. Predsednik Ribičič je ob

(dalje na 2. strani)

RADIO TRST A

:: NEDELJA, 26. oktobra, ob: 8.00 Koledar. 8.05 Slovenski motivi. 8.30 Kmetijska oddaja. 9.00 Sv. maša. 9.45 F. Chopin: Sonata v g molu. 10.15 Poslušali boste. 11.15 Mladinski oder: »Zlata ptica«. Napisala Desa Kraševc. RO. Režija: Lojzka Lombar. 12.00 Nabožna glasba. 12.15 Vera in naš čas. 12.30 Glasbena skrinja. 13.00 Kdo, kdaj, zakaj. 13.30 - 15.45 Glasba po željah. 14.30 Nedeljski vestnik. 15.45 Mr. Bunch s svojim ansambлом. 16.00 Šport in glasba. 17.00 »Igra o grešnem puntarju«. Napisal Vinko Cuderman. SSG v Trstu. Režija: Mario Uršič. 18.15 Nedeljski koncert. 19.00 Folk iz vseh dežel. 19.30 Zvoki in ritmi. 20.00 Šport. 20.30 Sedem dni v svetu. 20.45 Pratika, prazniki in obletnice, slovenske viže in popevke. 22.00 Nedelja v športu. 22.10 Sodobna glasba. 22.20 Glasbeni magazin.

:: PONEDELJEK, 27. oktobra, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 14.30 Pregled slovenskega tiska v Italiji. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost, književnost in prireditve. 18.30 Slovenska in baletna glasba. Edvard Grieg: Peer Gynt. 19.10 Odvetnik za vsakogar. 19.20 Jazz glasba. 20.00 Športna tribuna. 20.35 Slovenski razgledi: Srečanja - Tenorist Mitja Gregorač in pianist Aci Bertonec izvajata samospeve Benjamina Ipavca, Miroslava Vilharja, Saša Santla, Vinka Vodopivca, Igorja Stuhca in Marka Žigona - Odmev verskih resnic in kontroler v slovenski cerkveni pesmi - Slovenski ansambli in zbori. 22.15 Glasba za lahko noč.

:: TOREK, 28. oktobra, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Pratika. 12.50 Revije glasbil. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Komorni koncert. 18.50 Jazz kvartet Chucka Mangiona. 19.10 Drevo ob Soči - srečanje z goriško pesnico Ljubko Šorli (2. oddaja). 19.20 Za najmlajše: pravljice, pesmi in glasba. 20.00 Šport. 20.35 J.J. Rousseau - pred. Gian Luca Tocchi: Vaški vedež, operna enodejanka. 21.55 Sanjajte z nami.

:: SREDA, 29. oktobra, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Ansambel Slavko Osterc. 18.50 Jazz ansambel »Perigeo«. 19.10 Družinski obzornik. 19.30 Western-pop-folk. 20.00 Šport. 20.35 Simfonični koncert. 21.55 Films in musicals.

:: ČETRTEK, 30. oktobra, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Slovenski razgledi. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Klarinetist Josip Tonžetič, pianistka Ljerka Bielinski. 18.50 Ansambel Soft Machine. 19.10 Dopisovan F.L. Savio - Matija Čop. (Martin Jevnikar). 19.25 Za najmlajše: pravljice, pesmi in glasba. 20.00 Šport. 20.35 »Tako bomo odšli«, enodejanka. Napisal Vittorio Calvino, prevedla Lelia Rehar. RO. Režija: Stana Kopitar. 21.25 Sladbe davnih dob. 21.45 Glasba v razvedrilo.

:: PETEK, 31. oktobra, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Pianistka Jožica Lavič Beethoven: Sonata št. 17 v d molu. 18.55 Prihujeni pevci. 19.10 Slovenska povojna lirika: »One Vibotnik« (Aloiz Rebulca). 19.20 Jazz proti jazzu. 20.00 Šport. 20.35 Delo in gospodarstvo. 20.50 Vokalno instrumentalni koncert. 22.10 Noco! plešimo.

:: SOBOTA, 1. novembra, ob: 8.30 Koledar. 8.05 Slovenski motivi. 8.30 Godalni orkestri 9.00 Sv. maša. 9.45 Schubert: Oktet v f duru. 10.40 Orkester Manuel de Falla. 11.15 Mladinski oder: »Dobri lajnar«. Napisala Zora Saksida. RO. Režija: Lojzka Lombar. 11.35 Poslušamo spet. 13.30 Popoldanski koncert. 14.45 V galantnem slogu. 15.45 Avtoradio. 16.00 Nabožni navdih v glasbi. 18.00 Arije in samospevi. 19.10 »Peter Petrucci« (Martin Jevnikar). 19.20 A. Saporio podaja Bacha. 20.00 Šport. 20.30 Teden v Italiji. 20.50 »Apokalipsa«, enodejanka. Napisal Stanko Majcen. SSG v Trstu. Režija: Mario Uršič. 21.30 Koncert zagrebških solistov.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak nasl. • Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna Graphart Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 77-21-51

Enkrat meni, enkrat tebi...

Vsi se še spominjamo, s kakšnim užitek je spremljal sovjetski tisk zasedanje takojmenovanega Russeovega sodišča, ki je sodilo Združene države zaradi okrutnosti in nečlovečnosti, ki so jih počenjali ameriški vojaki v Indokini. Sovjetski dopisniki in z njimi ves filozofski zahodni levi listi so videli v tistem procesu obilno vodo na svoj politični mlin, ne pa obsodbo nečlovečnosti in mučenja na splošno, ne glede na to, kdo jih počenja.

Da pri teh obsodbah ne gre za politično propagando, so se lahko pretekle dni zavedli spričo drugega takega mednarodnega sodišča, ki je zasedalo v Københavnu in je sodilo Sovjetsko zvezo zaradi nečlovečnosti in mučenja v njenih koncentracijskih taboriščih. Pred sodiščem, ki so ga sestavljale ugledne mednarodne osebnosti, katerim ne more nihče očitati kakih desničarskih tendenc, med njimi je bil npr. znani lovec na nacistične vojne hudodelce Wiesenthal ali znani protinacistični pisatelj Arthur Koestler, so se zvrstili številni izgnanci iz Sovjetske zveze, ki so pripovedovali o svojih žalostnih izkušnjah v sovjetskih ječah, koncentracijskih taboriščih in blaznicah, kamor spravljajo sovjetske policijske oblasti »nepopoljšljive« disidente. To je bil najbolj pretresljiv in grozljiv del pričevanj. Vendar pa ne najbolj presenet-

Španskega diktatorja, generala Franca, je baje zadela srčna kap in je njegovo stanje zelo resno. Raznesla se je celo že govorica o njegovi smrti. Smrt je najdoslednejši antifasist.

Maršal Tito in Edvard Kardelj sta ustrelila v Bosni vsak svojega medveda, kot poročajo jugoslovanski dnevnik.

ljiv, kajti s stališča oblasti, ki »vedo«, da predstavljajo »edino pravilni« svetovni nazor in »edino pravilni« politično-socialni sistem, je logično, da mora biti blazen, kdor se upira to verjeti. Tak blaznež je bil npr. tudi Galileo Galilei, ko je trdil, da se Zemlja vrti okrog Sonca namesto da bi pokorno priznaval, da je obratno, kot so »vedele« tedanje duhovne in svetne oblasti...

Vsekakor bodo imei Sovjeti odslej najbrž malo manj veselja s tako dvorezno stvarjo, kot so mednarodna sodišča. Pravzaprav pravi že sveto pismo: »Naj prvi vrže kamen, kdor je brez greha...!«

V SLOVENIJI SE TEČE RAZPRAVA
O SPORAZUMU
(Nadaljevanje s 1. strani)

tež priložnosti izrazil prepričanje, da bo po podpisu nove pogodbe prišlo tudi do ureditve vprašanja škofij na Primorskem. Končno je Ribičič dal priznanje patriotskemu čutu velike večine slovenskih duhovnikov, kar je prišlo do izraza v dolgem sporu med Italijo in Jugoslavijo.

O vsebini sporazuma med obema državama sta pred dnevi razpravljali komisiji za narodnosti in za mednarodne odnose skupščine SR Slovenije. Komisiji sta obravnavali položaj italijanske narodnostne skupine v Jugoslaviji in položaj slovenske narodnostne skupine v Italiji. Med drugim sta poudarili, da je matična država dolžna skrbeti za zagotovitev dejanske enakopravnosti slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, pri čemer sta izrazili upanje, da bodo Slovenci v Italiji deležni vsebinsko enakovredne zaščite, kakor jo že zdaj zagotavlja ustavi Jugoslavije in Slovenije italijanski narodnostni skupnosti v Jugoslaviji.

SKOZI DALJNOGLED

»ZELEZNA ROKA« UČI OTROKE
OKRUTNOSTI

Italijanska radiotelevizija je najbrž v zadregi za dobre mladinske filme ali reportaže, zato vsiljuje v mladinskih oddajah stare ameriške risanke o »Železnorokcu« (Braccio di ferro), ki se pretepa z vsemi mogočimi, od čarovnika na samotnem otoku do črnega bika v areni. Ko mu začne iti slabo, pogoltno konzervo špinače in takoj se mu vrne taka moč, da vse stolče. Stvar bi lahko bila prikazana tudi v pravem humorističnem ključu, toda pretiravanje jo napravi neokusno in celogrusno. Te risanke so pravo poveljevanje surovosti in pogosto tako okrutne, da jih niti odrasel — in utrjen — gledavec ne prenese. Tako je bilo v nedeljo, ko je ena od risank prikazovala dogodivščine »Železnorokca« in majhnega otroka med avtomatičnimi, futuristično učinkujočimi stroji v prazni tovarni, ki ju hočejo zmleti. Prizori so bili sadistični v najslabšem pomenu te besede, tako da je bilo treba zapreti sprejemnik.

vsi grbasti od težkih, velikih, nabito polnih torb, ki jih nosijo čez ramo in jih vlečejo na eno stran. Nobeni protesti staršev in druge javnosti ne pomagajo, odgovorne italijanske šolske oblasti vztrajajo pri tem, da morajo biti vsi učbeniki debele bukve, težke blizu kilogram, če ne več. In ker zahtevajo za posamezen predmet celo po dve knjigi, je jasno, da morajo hoditi učenci vseh šol v šolo obloženi kot tovorni osli. Študentje višjih srednjih šol te tovore še nekako zmorejo ali si pomagajo tako, da puščajo del knjig v šoli. Toda učenci osnovnih in nižjih srednjih šol so še prenaivni, da bi prišli na take domisleke, in se tudi še preveč boje staršev in učiteljev. Tako poslušni vlačijo v šolo in nazaj svoje težko breme.

Vse dolgoletno razpravljanje o reformi šolstva v Italiji je ostalo do danes prazno besedičenje. Zdi se, da je sedanja šola preveč tesno povezana z interesi založb, ki izdajajo šolske knjige, in avtorjev, ki jih pišejo in so plačani od pole. Ali pa gre samo za birokratsko vztrajanje pri neumnosti? Na tem ne more, kot kaže, nič premakniti noben zakon, prav tako pa tudi ne toliko proslavljeni šolski odbori, ki so bili izvoljeni lani.

UČENOST NA KILE... ALI NEUMNOST?

Zdaj, ko se je začela šola, spet srečujemo po mestu trume šolarjev, ki se zdijo

Tajništvo Slovenske skupnosti o aktualnih problemih

V Gorici se je 17. oktobra zbralo pod predsedstvom Mirka Špacapana deželno tajništvo Slovenske skupnosti, ki je zasedanje posvetilo važnim problemom. Posebej je bil govor o krizi, ki je dejansko, čeprav še ne formalno, zajela deželno vladu. Govor je bil nato o odmevih na doseženi sporazum glede dokončne ureditve meje med Italijo in Jugoslavijo, o slovenski šolski problematiki ter o seminarju Slovenske skupnosti v Števerjanu.

V uvodnem delu je deželni tajnik Slovenske skupnosti Drago Štoka poročal o razgovorih, ki jih je imel 15. in 17. oktobra z deželima tajnikoma PSI Tringalejem in KD Tonuttijem. Na teh ločenih sestankih je Slovenska skupnost ponovno opozorila na še nerešena vprašanja slovenske narodnostne skupnosti v deželi, ki morajo biti postavljena v ospredje, posebej v tem obdobju, ko je bil sklenjen sporazum med Italijo in Jugoslavijo glede dokončne ureditve meje in drugih odprtih vprašanj. Štoka je deželnega tajnika KD opozoril tudi

Pisma uredništvu:

Spoštovano uredništvo!

Podpisani sem eden slovenskih volivcev, ki so na zadnjih političnih volitvah oddali svoj glas poslancu Albinu Škerku, čeprav pri deželnih in upravnih volitvah glasujem za Slovensko skupnost. Opozarjam, da sem se med drugim ravnal po javnem pozivu, ki so ga za časa volilnega boja naslovili na slovensko javnost na Tržaškem nekateri Slovenci, med njimi tudi nekaj mojih znancev. Zdaj pa moram priznati, da sem nemalo razočaran, ko so mi povedali, da edini slovenski poslanec v rimskem parlamentu ni črnil besedice, ko je v poslanski zbornici tekla razprava o novem sporazumu med Italijo in Jugoslavijo. To se mi zdi skoraj neverjetno, saj bo v zgodovini ostalo zapisano, da je edini slovenski poslanec molčal, ko se je dokončno odločala usoda dela slovenskega naroda. Rad bi vedel, ali je res, kar so mi povedali znanci, saj sem v dnevnem tisku bral le o intervencijah tržaških poslancev Belgija in Bologne ter misovca De Vidovicha, ničesar pa nisem zasledil o poslancu Škerku.

Slavko Rebula - Trst

Najbolje Vam bo lahko zadevo pojasnil sam poslanec Škerk, če Vam je ne bo hotel preko našega lista. Vsekakor Vam svetujemo, da se nanj obrnete neposredno.

—o—

ZA ODPRTOST IN RESNIČNO NAPREDNOST

(Nadaljevanje s 1. strani)

vsem v zvezi s potjo, ki naj jo Slovenska skupnost v naši deželi ubere v sedanjem nejasnem splošnem političnem položaju.

Ponovno je bila potrjena nujnost obstoja Slovenske skupnosti, ki naj v odprtosti navzven, išče vedno svoj pravi obraz, ki mora zadovoljiti vsakega zavednega zamejskega Slovenca, da bo vedno bolj spoznaval, da je le v slovenski, odprti, resnično napredni in demokratični zamejski stranki njegova prava bodočnost.

na stališče Slovenske skupnosti, ki je odločno proti taki zaščiti Krasa, kot si jo danes zamišlja deželni odbor. Tonutti je Slovenski skupnosti izročil spomenico KD, ki obravnava sedanje politično stanje v deželi ter odnose KD z drugimi političnimi silami.

Deželno tajništvo Slovenske skupnosti je nato razpravljalo o vsebini pisma, ki mu ga je poslala PSI 10. oktobra in v katerem predlaga sestanek vseh strank ustavnega loka v zvezi z novim položajem v deželi.

Tajniškemu poročilu je sledila diskusija, v katero so posegli člani deželnega tajništva, in sicer goriški pokrajinski tajnik Paulin, tržaški pokrajinski tajnik Dolhar, predsednika svetov Harej in Bratuž ter Marjan Trpin, Mljač in drugi.

Po izčrpni diskusiji je deželno tajništvo sklenilo sprejeti vabilo deželnega komiteja PSI na sestanek o perečih deželnih problemih na ravni strank ustavnega loka, in tu vztrajati na predlogu, da se ustvari v deželnem svetu večina, kateri bodo rešitev vprašanj slovenske narodnostne skupnosti bistvene važnosti, tudi v luči zakonskih predlogov, ki jih je Slovenska skupnost predložila v deželnem svetu.

V zvezi s sporazumom med Italijo in Jugoslavijo je deželno tajništvo Slovenske skupnosti potrdilo pozitivno oceno. V pričakovanju objave dokončnega besedila sporazuma, pa si pridržuje pravico do analitične ocene posameznih delov sporazuma. Vendar že iz do sedaj znanih podatkov izhaja, da se bodo morali pripadniki slovenske narodnostne skupnosti v deželi Furlaniji - Julijski krajini trdno nasloniti na lastne sile, kajti izkušnje učijo, da se nobeni sporazumi in izjave dobre volje ne izvajajo avtomatično, ampak so potrebne politična in moralna volja večine in odočnost ter vztrajnost prizadete manjšine, da se stalno in enotno bori za izvajanje sprejetih obveznosti do nje.

Pivovarne Dreher v dolinski občini ne bo

Zadnje mesece se je mnogo govorilo in pisalo, da namerava holandska družba, ki je odkupila pivovarno Dreher v Trstu, zgraditi nov obrat na industrijskem področju v dolinski občini. O tem se je razpravljalo tudi na javnem sestanku v Boljuncu meseca avgusta, ki ga je sklicala dolinska občinska uprava. Tržaški tednik »Il Meridiano« pa je pisal, da je občina Dolina že dala povoljno mnenje za postavitve nove pivovarne.

Politične stranke in slovenski tisk so različno komentirali novico o zgraditvi nove pivovarne na področju hriba Sv. Roka (Koromačnika). Tako so se svetovalci Slovenske skupnosti v dolinskem občinskem svetu izrekli proti temu, da se to področje prepusti industrializaciji, ki je že tako nasičena, ampak naj se ga uporabi v druge koristnejše namene.

Tržaški list »Gospodarstvo« je temu problemu pred tedni posvetil veliko pozornost ter se odločno izrekel proti industrializaciji

Deželno tajništvo Slovenske skupnosti se je nato odločno zavzelo za odprtje slovenskih šol v videmski pokrajini ter za rešitev vseh še nerešenih vprašanj slovenskih šol v Trstu in Gorici, še posebej za ureditev primernih šolskih poslopij, in za takojšnje ponovno odprtje IV. razreda slovenskega trgovskega strokovnega zavoda v Gorici, za ustanovitev katerega se je slovenska politična stranka vedno zavzemala.

—o—

EVROPSKI GOZDI KMALU NE BODO VEČ ZADOSTOVALI

Strokovnjaki Evropske skupnosti in gospodarske komisije za Evropo pri Združenih narodih so izračunali, da evropski gozdi že pred koncem tega stoletja ne bodo več dajali dovolj lesa za potrebe lesnega tržišča. Tako je rečeno v poročilu, ki so ga sestavili in ki bo predloženo organizaciji FAO oziroma njeni komisiji za gozde. Za prihodnjih 15 let bo sedanje gozdno bogastvo še zadostovalo, toda z uvajanjem nove tehnike, ki bo omogočala uporabo lesa za vse mogoče, bodo gozdi izpostavljeni močnemu izkoriščanju. Poraba lesa se bo po teh računih povečala od približno 340 milijonov kubičnih metrov leta 1970 na okrog 600 do 750 milijonov kubičnih metrov leta 2000.

Zato predlagajo strokovnjaki novo politiko glede gozdov. V mnogih državah že mislijo na to, da bi proglasili gozde za narodno bogastvo in obvezali tako zasebne kot javne lastnike, da jih upravljajo v skupnem narodnem interesu. Slabi upravljavci oziroma prekmerni izkoriščavci naj bi bili kaznovani. Seveda pa bi bili gozdni upravljavci tudi deležni pomoči javnosti oziroma države.

—o—

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom

ANTON LESKOVEC

D V A B R E G O V A

V nedeljo, 26. oktobra ob 18. uri za abonma red G - okoliški

v četrtek, 30. oktobra ob 20.30 za abonma red E - mladinski v četrtek

hriba Sv. Roka v korist velekapitalističnih družb ter v izključno škodo naše narodnostne skupnosti.

Pred kratkim pa je enotna federacija tržaških sindikatov CGIL, CISL in UIL posredovala novico, da so se holandski lastniki premislili ter odpovedali zgraditve nove pivovarne pri Boljuncu.

Upajmo, da se sedaj ne bo kdo našel in začel zagovarjati stališče, da je treba vabiti pivovarno Dreher, naj pride v dolinsko občino. Vendar bi bilo zanimivo vedeti, kdo je pravzaprav silil, naj se tovarna Dreher preseli iz mesta na Koromačnik pri Boljuncu. Če je namreč pivovarna »snažna« industrija, lahko ostane v mestu, če jo pa hočejo preseliti v dolinsko občino, da se meščani rešijo smrada, potem imajo tudi dolinski občani ne samo pravice, ampak dolžnost povedati svoje mnenje in se upirati postavljanju nadaljnjih tovarn in »smrdljivih« še posebej.

Občan

Slovenski raziskovalni inštitut zelo dragocena ustanova

(Iz pogovora z ravnateljem dr. Karlom Šiškovičem)

Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu (SLORI) je ena najnovejših slovenskih ustanov naše zamejske skupnosti. Ustanovljen je bil junija lanskega leta, s svojim dosedanjim delovanjem je že polno opravičil svoj obstoj in hkrati dokazal, kako je nujno potreben. Predsednik tega inštituta je dr. Aljoša Volčič, profesor matematike na tržaški univerzi, njegov ravnatelj pa je dr. Karel Šiškovič. V nevezanem razgovoru nam je dr. Šiškovič orisal dosedanje delo inštituta in nam tudi obrazložil program dela, ki je v teku ali je že zasnovano.

Najprej moramo pojasniti, da ima ustanova 40 članov ter tri stalne delovne moči. Namen inštituta je znanstveno proučevati probleme, ki zadevajo Slovence v Italiji ter svoje izsledke posredovati vsem slovenskim političnim in drugim organizacijam ter širši strokovni javnosti v deželi Furlaniji - Julijski krajini.

Ravnatelj Šiškovič nam je povedal, da se je ustanova prvič zelo angažirala pri pripravah na lansko mednarodno konferenco o manjšinah v Trstu.

Konec letošnjega septembra pa je inštitut priredil v Trstu posvet o slovenskem šolstvu v Italiji. Nastopilo je 22 predavateljev, ki so razgrnili skoraj celotno problematiko našega šolstva. Referati so bili pomembni tako kolikostno kot vsebinsko. Ni seveda naloga znanstvene ustanove — je naglasil dr. Šiškovič — da naredi zaključke, kajti za to so pristojni zasti politični in sindikalni dejavniki, vendar se mi zdi, da je posvet pokazal predvsem na naslednje pomanjkljivosti našega šolstva: 1. šol v materinščini niso deležni vsi pripadniki slovenske narodnostne skupnosti, kajti v Beneški Sloveniji, Režiji in Kanalski dolini ni slovenskih šol; 2. obstoječe slovensko šolstvo ni popolno, saj na primer manjkajo strokovno-tehnični zavodi in strokovni tečaji; zlasti za delavsko mladino; 3. slovenski šolniki so nekako diskriminirani v primeri z italijanskimi, ker se ne morejo specializirati, saj ni stalnih in organskih stikov z univerzama v Sloveniji, kar je zlasti važno za poučevanje slovenskega jezika. Še vedno je tudi odprto vprašanje priznanja univerzitetnih študijev na slovenskih univerzah. Res je, je nadaljeval dr. Šiškovič, da obstaja med Italijo in Jugoslavijo sporazum o štipendiranju slovenskih šolnikov iz zamejstva na univerzi v Ljubljani, kjer šolniki lahko poglobijo znanje slovenskega jezika. To je vsekakor pozitivno, a zdaleč premalo, kajti potrebna bi bila trajna povezava med našimi šolniki in slovenskima univerzama, kot na primer

velja za južnotirolske šolnike, ki imajo stalne in trajne stike z univezo v Innsbrucku.

Kar zadeva program dela, nam je dr. Šiškovič pojasnil, da ima inštitut trenutno v teku naslednje raziskave:

1. družbeno-gospodarsko raziskavo v sedmih občinah v Beneški Sloveniji. Ta raziskava se bo kasneje raztegnila na Kanalsko dolino, pri čemer bodo sodelovali tudi Korošci. Predvideno je, da se bo raziskava končala leta 1980;
2. raziskavo o razlastitvah pri Štandrežu na Goriškem;
3. raziskavo o slovenskem obrtništvu na Tržaškem, ki jo vodijo v sodelovanju s Slovenskim gospodarskim združenjem.

Poleg tega je že zasnovana sociogeografska študija za geografijo ljubljanske univerze, kot je tudi že programirana anketa o bralcih slovenskega tiska in poslušalci radia ter televizije. Inštitut še dalje proučuje stanje slovenskega šolstva v Italiji. Za prihodnje leto pa ima na sporedu posvet o prostorski problematiki Slovencev v zvezi z družbeno-gospodarskim programom dežele in njenim urbanističnim načrtom.

SLORI ima tesne stike z različnimi sorodnimi ustanovami v Sloveniji, v deželi Furlaniji - Julijski krajini pa le stike z Mednarodnim inštitutom za sociologijo v Gorici

(ISIG), to pa zato, ker v deželi ni sorodnih italijanskih ustanov. Kot po vseh naših ustanovah, je tudi tu pereče vprašanje finančnih sredstev. Upravni odbor inštituta je zaprosil za deželni prispevek po ustreznem deželnem zakonu, kot je tudi zahteval, naj ga vključijo v seznam tistih ustanov, ki jih zaobjema deželni zakon o znanstveni in raziskovalni dejavnosti. Žal doslej ga deželne oblasti niso upoštevale, čeprav so bile tako obljubile. Inštitut torej še ni bil deležen nobene deželne finančne podpore, kar je po našem naravnost nedopustno, zlasti če pomislimo na vrsto manj pomembnih italijanskih ustanov, ki prejemajo lepe javne prispevke.

Kot smo že napisali, je SLORI že polno opravičil svoj obstoj in mu je treba le želeti veliko nadaljnega plodnega dela v korist naše zamejske skupnosti.

—o—

BALETNA ŠOLA SSG V TRSTU

Stalno slovensko gledališče v Trstu vabi k vpisu v baletno šolo za sezono 1975-76. Po uspešnem zaključku lanske baletne vzgoje, nadaljujemo tudi letos to vabljivo zvrst vzgoje naših otrok. Letos smo pritegnili k vodstvu prvega plesalca Opere in Baleta iz Ljubljane, koreografa in baletnega pedagoga, Janeza Mejača. Z njim bo sodelovala Nada Križmančičeva.

V baletno šolo se sprejemajo, poleg lanškoletnih učencev, kandidatke in kandidati od 6. leta starosti dalje.

Pouk se bo pričel v novembru.

Vpisovanje bo od 20. do 31. t.m. na upravi SSG v Kulturnem domu ob delavnikih od 8. do 14. ure.

BCIKB

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

S. P. A.

Trst - Ulica Fabio Filzi 10 - Telefon 61-446 - Telex: 46264
Telegr.: BANKRED

Glavnica L. 600.000.000

Vplačana glavnica L. 300.000.000

Upravljana sredstva preko 7 milijard

Razvoj porasta vlog:

1965 846.717.397

1970 1.814.501.201

1975 (15. oktobra) 6.331.126.537

N u d i m o v a m:

Vse bančne operacije in usluge
kredite in hipotekarna posojila
Menjalnica

Poslovanje s tujino

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA je tvoj zavod, poslužuj se ga!

NAŠE ČESTITKE

Te dni je obhajal šestdesetletnico rojstva znani glasbeni pedagog in dolgoletni ravnatelj šole Glasbene Matice v Trstu dr. Gojmir Demšar. Ob življenjskem jubileju mu želimo še mnogo zdravih let ter še veliko uspeha pri njegovem poslanstvu.

Uredništvo in uprava Novega lista

Stanje slovenskih šol na Goriškem

Tudi v letošnjem šolskem letu je na Goriškem opaziti, da se je število otrok v slovenskih šolah in vrtcih ponovno povečalo. Vzroki so deloma demografskega značaja, gotovo pa je tudi, da so se naši ljudje začeli zavedati važnosti šolanja v materinem jeziku, ki edino omogoča skladen razvoj otrokove osebnosti. In ne na zadnjem mestu so tudi razlogi praktičnega značaja, kajti dobro znanje dveh jezikov, slovenskega in italijanskega, prinaša prednosti za sprejem v določene službe, na primer v trgovini. V otroškem vrtcu v ulici Croce v Gorici je bilo v lanskem šolskem letu 32 otrok, letos jih je 30; otroški vrtec v ulici Randaccio 33 (lani 32), v ulici Torriani 30 (lani 28), v Pevmi 24 (lani 23), v Podgori 19 (lani 18), v Štandrežu 30 (lani 29), v Doberdolu 52 (lani 50), v Sovodnjah 30 (lani 34), v Rupi 31 (lani 33) in v Števerjanu 37 (lani 33). Letos se je torej v slovenske otroške vrtce na Goriškem vpisalo skupno 316 otrok v primerjavi s 312 v lanskem šolskem letu.

Tudi število učencev v osnovnih šolah se je v letošnjem šolskem letu povečalo od 525 v lanskem šolskem letu na 555. Podrobnejši podatki so naslednji: Gorica - ulica Croce 99 (lani 98), Gorica - ulica Randaccio 61 (lani 49), Štandrež 56 (lani 56), Podgora 22 (lani 24), Pevma 34 (lani 28), št. Maver 4 (lani 6), Števerjan 45 (lani 42), Plešivo 4 (lani 3), Škrljevo 1 (lani 2), Doberdob 77 (lani 76), Jamlje - Dol 36 (lani 41), Sovodnje 59 (lani 49), Rupa 40 (lani 33), Vrh 17 (lani 20).

Število dijakov na slovenskih srednjih šolah se je v primerjavi z lanskim šolskim letom povečalo od 432 na 440. Na nižji klasični gimnaziji - liceju »Primož Trubar« 55 (lani 50), na učiteljski »Simon Gregorčič« 63 (lani 55) in na trgovski šoli 47 lani (50). Število dijakov na trgovski šoli bi lahko bilo večje, vendar so šolske oblasti ukinile četrti razred, kar je povzročilo množične proteste v vsej slovenski javnosti, tako pri Sindikatu slovenske šole, raznih političnih strankah itd. Ni pa to edini nerešen problem slovenskega šolstva v Gorici, tamkajšnje šole delujejo v zastarelih in neprimernih stavbah, tako da je na primer občinska uprava dala zapreti v šoli v ulici Randaccio, prostor, ki je služil za šolsko telovadnico in otroci so ostali v hladnih dneh, ki se nezadržno bližajo, brez pokri-

SLIKARSKA RAZSTAVA VITTORIA BOLAFFIA (1883-1931) V PALAČI ATTEMS

V palači Attems v Gorici bo še ves oktober odprta razstava goriškega slikarja Vittoria Bolaffia, ki so jo odprli ob letošnjih srednjeevropskih kulturnih srečanjih. Ob razstavi je izšel tudi bogato ilustriran katalog. Razstava je odprta po naslednjem urniku: ob delavnikih od 10. do 12. in od 15. do 18. ure, ob nedeljah od 9. do 12. in od 15. do 18. ure. Razstava bo kasneje prenešana v muzej Revoltella v Trstu. Vittorio Bolaffio se je rodil leta 1883 v Gorici in je bil židovskega rodu, umrl pa je v Trstu leta 1931. Pokopan je na židovskem pokopališču v Rožni dolini, torej v tistem delu nekdanjega goriškega mestnega območja, ki je po vojni pripadlo Jugoslaviji.

tega prostora za telovadnico. Tudi gradnja novih poslopij za slovenske šole v Gorici ostaja že dolgo vrsto let le pri obljubah.

Vsa ta pereča vprašanja so povzročila, da so se Sindikat slovenske šole, Šolski odbor in enotni odbor dijakov odločili proglasiti protestno stavko v soboto, 25. t.m. V stavki bo postavljena tudi zahteva po ustanovitvi samostojnega slovenskega okraja, ki so jo doslej poleg raznih slovenskih organizacij podprli tudi občinski sveti v Gorici, Sovodnjah, Števerjanu in Doberdolu.

—o—

Kratke z Goriškega

Sindikat slovenske šole v Gorici pripravlja v dneh 27., 28. in 29. t.m. seminar za slovenske učitelje. S tem v zvezi je sindikat poslal predlog šolskemu skrbniku. Sindikat je poskrbel za prihod predavateljev iz Slovenije.

—o—

V petek, 17. t.m., je bila v goriškem občinskem svetu razprava v zvezi s spremembo področnega načrta za Štandrež, kjer naj bi gradili ljudske hiše. Spremembo je narekovala načrtovana razširitev železniške postaje. Za spremembo so glasovali KD, PSDI, PRI, PLI in MSI, komunisti in socialisti so se vzdržali, svetovalec slovenske skupnosti Damijan Pavlin pa je glasoval proti.

—o—

V goriškem kinematografu »Modernissimo«, ki se odlikuje po načrtnem prikazovanju kvalitetnih filmov, bodo v mesecu novembru pokazali vrsto jugoslovanskih filmov, ki bodo pomenili prerez filmskega stvarjanja v tej državi od konca druge svetovne vojne do danes.

Strela poškodovala kostnico v Kobaridu

V torek, 14. t.m., je izredno močna strela udarila v zvonik cerkve sv. Antona na pokopališču italijanskih vojakov v Kobaridu. Kot znano je na tem pokopališču oziroma v kostnici pokopanih okoli 6000 italijanskih vojakov, ki so padli v prvi svetovni vojni. Strela je udarila v zgornjo ploščad kostnice in se razdelila v tri krake: tisti proti severu ni napravil večje škode, proti zahodu je poškodoval precej oddaljeno hišo, v kateri živi oskrbnik kostnice, najhujši pa je bil krak, ki se je usmeril proti jugovzhodu. Prelomil je več marmornatih plošč, ki pokrivajo grobnice vojakov, tako da jih bodo morali zamenjati z novimi, izdelanimi iz istega materiala v Italiji.

Že naslednji dan so na kraj nesreče prihiteli italijanski generalni konzul v Kopru Gennaro Messina, okrožni javni tožilec iz Nove Gorice, predstavniki tolminske občine in drugi zainteresirani izvedenci. Italijanski generalni konzul je izjavil, da bo italijansko javnost uradno obvestil o nesreči, z jugoslovanskimi oblastmi pa se bo dogovoril o popravilu kostnice, do katerega bo prišlo v prihodnjem letu. Poškodovane grob-

S TRŽAŠKEGA

Delo svetoivanskega sosveta

Svetoivanska rajonska konzulta (sosvet) je priredila v župnijski dvorani javno zborovanje o problemu šolskih gradenj na njenem področju. Diskusija, ki je potekala pred natrpano dvorano, je trajala skoraj pet ur.

Prisotni so bili tržaški župan Spaccini, predsednik pokrajine Zanetti, občinski odborniki Bennijeva, De Luca, Lonzar in pokrajinski odbornik Mitri. Ob uvodnih besedah predsednika Oppelta v slovenščini je prišlo do incidenta v dvorani. Župan Spaccini je nato ostro nastopil proti peščici skrajnežev, neka ženska pa je zapustila dvorano ob ironičnem ploskanju velike večine prisotnih.

Oppelt je poudaril pomembnost konzult za uresničevanje demokratičnega pristopa ljudstva k javnemu upravljanju. Podčrtal

V nedeljo, 26. oktobra, ob 17. uri bo nastopil v Marijinem domu pri Sv. Ivanu »SLOVENSKI ODER« z veselo igro

»DOBRIČANIN, SKUPNO STANOVANJE«

Vljudno vabljeni!

pa je potrebo po vsestranski podpori prebivalstva. Prisotnost pokrajinskih in občinskih upraviteljev že dokazuje dobršno mero vplivnosti tega organa in zavzetost prebivalstva. Med drugimi je župan seznanil prisotne z rešitvijo vprašanja nezadostnih prostorov v učiteljski »Anton Martin Slomšek«. Občina bo nabavila še pred koncem leta nove montažne prostore za tri sekcije otroškega vrtca, ki jih bodo name-

(Dalje na 7. strani)

nice so sedaj le zasilno zavarovali. Dosedanja preiskava je pokazala, da bodo morali temeljito prenoviti oziroma povečati strelovod, ki je doslej varoval le zvonik in cerkev, ne pa tudi kostnice, ki zaradi velike količine vzdanih kovin zelo privlačuje strele.

—o—

GORIŠKI MUZEJ JE PODALJŠAL RETROSPEKTIVO RAFAELA NEMCA

Retrospektivna razstava rojaka iz Vrtojbe, akademskega slikarja Rafaela Nemca v Goriškem muzeju na gradu Komberk, je podaljšana do konca meseca oktobra. Ob ponedeljkih je odprta od 8. do 15. ure, ob torkih, sredah, četrtkih in petkih od 8. do 18. ure, ob nedeljah od 13. do 18. ure. Ob sobotah je razstava zaprta. Goriški muzej je ob razstavi izdal izčrpen katalog z življenjepisom, študijo o umetniku, seznamom razstavljenih del in bibliografijo. V katalogu je tudi pet barvnih in štirinajst črno-belih reprodukcij. Razstava obsega 110 del, ki so nastala v obdobju od okoli leta 1933 do 1971.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Maroltova knjiga o slikarju Petkovšku

Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu je poslala v svet svojo novo knjigo: »Jože Petkovšek«, življenjepisna povest. Avtor dela je zdaj že rajni umetnostni zgodovinar in pisatelj Marijan Marolt. Poleg tega vsebuje knjiga še »Študijo o slikarju Jožetu Petkovšku«, ki jo je napisal dr. Rajko Ložar, dalje Ložarjev spis o Marijanu Maroltu kot umetnostnem zgodovinarju v domovini in spis dr. Tineta Debeljaka »Marijan Marolt, človek in kulturni delavec v zdomstvu«. Vsi ti spisi s precejšnjim številom črno-belih reprodukcij Petkovškovih slik in s fotografijami so nanesti kar zajetno knjigo s 300 stranmi. Natisnjena je na finem papirju, kot ga drugače nismo vajeni pri slovenskih knjigah, kar je zasluga slovenske Baragove tiskarne v Buenos Airesu, osnutek za ovitek pa je delo Andreja Makeka. Zanj je porabil kot glavni motiv jugoslovansko jubilejno znamko o Petkovšku. Naj še omenimo, da je knjigo uredil Tine Debeljak.

Glavni del knjige je seveda Maroltova življenjepisna povest o Petkovšku. Da se je lotil Marolt ravno povesti o Petkovšku, ni nič čudnega, ker je bil Petkovšek doma v istem kraju kot Marolt, namreč na Verdu pri Vrhniki. Marolt je bil rojen sicer štiri leta po Petkovškovi smrti — ta je umrl leta 1898 — toda ker je bila slikarjeva domačija v njegovi soseščini in ker je bil Petkovšek velik čudak — umrl je v blaznici —, čudaška pa je bila tudi vsa njegova družina in se je zato med ljudmi veliko govorilo o njej, se je gotovo že v rani mladosti začel zanimati za tega svojega nenavadnega in slovitega rojaka. Med študijem umetnostne zgodovine se je njegovo zanimanje za Petkovška še povečalo in tako je napisal o njem študijo, najbrž kot seminarsko nalogo, ki jo je objavil leta 1924 v Zborniku za umetnostno zgodovino. Nedvomno je imel v mislih kako večjo monografijo o Jožetu Petkovšku kot predhodniku moderne umetnosti pri Slovencih, toda vojna in begunstvo sta mu to preprečila. V Argen-

tini ni imel na razpolago gradiva za monografijo, ni mogel več do Petkovškovih ohranjenih del. Zato pa je želel napisati o njem vsaj življenjepisno povest, morda po vzgledu takih življenjepisnih povesti o Van Goghju, Gauguinu in raznih drugih slikarjih, ki so se priljubile tudi slovenskim bralcem. Kako zelo mu je bila ta povest o Petkovšku pri srcu, dokazuje dejstvo, da jo je pisal že na smrt bolan, potem ko je napisal prva poglavja že leta 1953. Na srečo jo je utegnil dovršiti, čeprav se ji pozna ta skrajni pisateljski napor, zlasti v tem, da nprestano prehaja iz povestnega sloga v pravi življenjepis in obratno. V tem je njena slabost, a tudi neka odlika, čeprav se to čudno sliši. Za življenjepis je imel namreč pisatelj pri roki premalo podatkov: moral bi bil brskati po arhivih v domovini in tudi drugod, česar ni mogel. Če pa bi se bil preveč prepustil fantaziji, bi bil lahko zašel precej proč od resnične Petkovškove življenjske zgodbe. Tako pa dobimo pri branju njegove povesti zelo realno in hkrati literarno podano podobo Petkovškove osebnosti in razmer, v katerih je zrasel in ži-

vel. Vse to je napisano tako, da spominja na filmski scenarij.

Užitek je prebrati tudi oba spisa Rajka Ložarja, o Petkovšku in Maroltu, in spis Tineta Debeljaka »Človek in kulturni delavec v zdomstvu«, o Maroltovem življenju in delovanju v Argentini. Tudi ti trije spisi imajo veliko kulturno-zgodovinsko vrednost, tembolj ker najdemo v njih mnogo več, kot bi sklepali po naslovih, obenem pa so dokazi, z Maroltovo povestjo vred, kaj pomeni slovenstvo našim ljudem v daljnem svetu in kako močno živi v njih.

—o—

Vabimo Vas na predstavitev slovenskega ob izidu knjige

VAS, LJUDJE IN ČAS
v kateri so vaščani Opčin zbrali zgodovinsko gradivo svoje vasi. Na predstavitvi bo poleg avtorjev in sodelavcev nastopil tudi moški pevski zbor TABOR, ob zaključku pa še ansambel TAIMS.

Predstavitve bo v sredo, 29. oktobra 1975 ob 20. uri v Prosvetni dvorani na Opčinah.

Vaščani in vsa društva na Opčinah
in Založništvo tržaškega tiska

—o—

Umrl je sloviti angleški zgodovinar Arnold Toynbee. Star je bil 86 let. Napisal je okrog 50 knjig.

Skrivnostna slovenščina

J. ŠAVLI

Iz teh primerov moremo sklepati tudi na pomen izraza »gospod nunc«, ki more znamenati samo (duhovnega) očeta. Prav tako tudi na pomen tolminskih »nunc« in »nuna«, izraza, ki označujeta tako gospodarja in gospodinjko kot tudi (nelastno) mater in očeta.

—o—

Za izraz *bergeše*, *breše* ugotavlja D. Trstenjak, (6), da prihajajo od keltske besede *bracae*, v romanski obliki *braca*, *brochessa*, *broghessa*. Z raznimi pomeni, da se nahajajo skoraj v vseh evropskih jezikih. In iz Valeria Flacca (Aragon, v. 425) da je razvidno, da so tudi Sarmati in Persini hlače »brake« imenovali.

Najštevilnejši slovenski besedni sklad je ohranila gotovo madžarsčina. Tako npr. *bajnok* od slov. *bajnik* (čarodej), potem *bujnok* od slov. *bujnik* (hrošček-kotliček, Weidenmulköpak bakrenordeče, zato jim tudi ljudje rečejo pravnik). V številnih iz slovenščine izposojenih madžarskih besedah je ostal -a, namesto poudarjenega slovenskega -o. Npr. *zab* (za naš zob), *bab* (bob), *ganaj* (gnoj), *vajda* (vojvoda), *akna* (okno), *dajka* (dojka... (7)

Zelo zanimiva je beseda *pajdaš*, ki jo je slovenščina dobila iz madžarsčine, ta pa še poprej iz slovenščine!! V madžarsčini se namreč glasi *pajtárs*, v starejši obliki *bajtárs*.

Ta beseda pa je sestavljena iz *baj* in *társ*. Prva je, kot smo že poprej navedli v zvezi z zamenjavo -a za -o (akna-okno), nič drugega kot slovenski *boj*. Druga pa je skržena iz slovenske *tovariš* (tovarš, tovrš, tãrs). *Bajtárs* pomeni torej »bojni tovariš« (nemško *Waffenbruder*, *Mitgeselle*, *Kampfgenosse*). Iz *bajtárs* je prišla beseda spet v slovenščino kot »pajdaš«.

Zanimivo je, da so se pri poimenovanju živine ohranili še stari nazivi. Zakaj se kaka krava imenuje Črnjela, ko imajo v naših Julijcih le rdeče krave? Črnel pomeni purpurno rdeč, vzhodno slovensko in hrvaško je »črlijenec« čebula in prihaja od besede »črv«. (8).

Za sivo kravo se uporablja ime *Sovra*, za črno kravo *Mavra*. Neznane pomena naj bi po Miklošičevem slovarju bilo *triglano* vino. Obstaja pa tudi riba po imenu *trilja* (rdeča bradačica), ki je po Erjavcu »lepo rdeča kot karmin«. Potemtakem gre za živo rdeče vino.

(7) *item*, str. 20.

(8) *O. Caf*, *item*, str. 105.

(Dalje)

Pisatelj letošnje premiere

Prejšnjo sredo je predstavilo Stalno slovensko gledališče delo pisatelja Antona Leskovca, ki je morda pri nas, pa tudi v osrednji Sloveniji malo znan. O njem je napisal daljšo razpravo akademik Fran Koblar v Domu in svetu leta 1930. Sicer pa je bilo malo pisanega o njem.

Anton Leskovec je bil eden tistih slovenskih ljudi, ki je moral še zelo mlad v prvi svetovni vojni obleči vojaško suknjo. Iznemada je umrl leta 1930, komaj 39 let star. Po poklicu je bil pravnik. To delo je opravljal z vso skrbnostjo, a poleg tega je stalno pisal. Bil je sodelavec Doma in sveta in če ni mogel za kako številko prispevati gradiva, se je vljudno opravičeval, da ga delo v pisarni ovira.

Vendar je napisal v celoti tri drame ter jim dal dokončno obliko. Četrto je tudi napisal do konca, vendar jo je mislil še predelati, a ga je smrt prehitela.

Njegova prva drama je »Jurij Plevnar«, ki je izšla v Domu in svetu 1927. leta. Uporabil je socialni motiv in socialna nasprotja. Druga njegova drama je bila prejšnjo sredo na sporedu

gledališča. To sta »Dva bregova«, napisana leta 1929, izdala pa jo je Tiskovna zadruga. Tretja drama pa je »Kraljičina Haris« iz 1928. leta. Potem je napisal še za natečaj Prosvetne zveze dramo »Vera in nevera«, to je delo, ki ga je želel avtor še predelati.

Nekoč so igrali Leskovčeva dela precej, kasneje pa zmeraj manj. Tako da danes Stalno slovensko gledališče v Trstu znova odkriva tega našega izrazitega dramatika. Leskovec je bil izrazit dramski talent in je velika škoda, da je tako zgodaj umrl. Tematika njegovih dram je mnogo bolj občloveška, kot so drame nekaterih drugih pisateljev pri nas, ki jih štejemo za velike dramske talente. Njegova nasprotja so naravna in razumljiva, snov je občloveška in ni vezana samo na slovenski svet. Nič ni prišiljenega in iskanega. Leskovec stoji pred nami kot svojstven pojav in ta svojstvenost je njegovo izrazito dramatično pojmovanje sveta.

Po vsem tem se nam zdi, da je gledališče ravnalo prav, ko je uvrstilo Leskovčevo dramo v spored in to takoj v začetku sezone. J.P.

Sodobno kmetijstvo | Stališče za ureditev velikih hlevov za rejo mlekaric

III.

Sistem reje

Iz izkušenj, ki so si jih nabrali v Sloveniji, so strokovnjaki Kmetijskega inštituta Slovenije prišli do spoznanja in tudi do stališča, da je nujno potrebno preiti od sistema vezanih živali na sistem proste reje. Hlevi za sistem proste reje so v izgradnji cenejši od običajnih hlevov, oprema pa je nekoliko dražja. Skupni investicijski stroški so nekoliko višji, vendar je med obema sistemoma bistvena razlika predvsem v tem:

1) V hlevih z vezano živino, molžo v mlekovod in odstranjevanjem gnoja s pehali, porabijo v zahodnoevropskih državah 80 do 90 ur dela na kravo na leto (v Sloveniji od 140 do 160 ur), v hlevih s prosto rejo in molžo v molžišču potrebujejo v zahodnih deželah 35-45 ur dela na kravo na leto. Na podagi izkušenj, ki jih imajo v Poljskah pri Begunjah, potrebujejo za delo v enakih razmerah 55 do 65 ur dela na kravo in leto. Prihranek na času, in torej v denarju, je znaten. Prihranke na času je z dobro organizacijo hleva in dela še možno dodatno preseči.

2) Sistem je bolj poceni tudi zaradi porabe stelje. Pri vezani živini potrebujejo letno približno 1000 do 1200 kg slame na kravo, pri prosti reji pa, četudi bokse delno nastiljajo, le še največ 200 kg na kravo in leto. Sistem preje reje je za počutje krave neprimerno ustrežnejši kot sistem vezane reje. Uspešen pa bo, če bodo izpolnjeni tudi vsi drugi pogoji, kar bomo opisali v naslednjem poglavju. V sistemu proste reje je lažje odkrivati pojav gonjenja, vimena so čistejša, mastitsov je manj, poškodb je manj, življenjska doba krave se podaljša.

Hlev in njegova ureditev

Podnebne razmere v Sloveniji, vključno s Krasom, zahtevajo rejo krav v zaprtih hlevih. Prosto rejo je mogoče organizirati tako, da so ležišča, krmišče in molža živali pod streho. Konstrukcija hleva naj bo brez stebrov. To je sicer nekoliko dražje, vendar na drugi strani tak način grad-

nje omogoča boljše izkoriščanje prostora in poznejše prilagajanje novim potrebam. Stebri zelo ovirajo preureditev hleva. Gradnja hlevov s podpornimi stebri strokovnjaki odločno odsvetujejo.

Krmilna miza naj poteka po sredini hleva, tako da deli hlev na dve polovici. Boksi naj bodo ob strani krmilne mize. Molžišče naj bo praviloma ob strani hleva. Boksi za počitek naj bodo tako urejeni, da jih bodo lahko nastiljali občasno s slamo. Velikost boksov 120 na 220 cm. Krmilna miza naj bo dvignjena nad boksi za 20 cm. Transport krme naj bo s premično mehanizacijo, navadno s traktorjem s krmilnim vozom (za 9 kub. m).

Za odstranjevanje gnoja oziroma gnojevke naj se uporablja preklopno strgalo ali traktorsko desko. Priklopno strgalo ima to prednost, da deluje avtomatsko. Prednost je tudi v tem, da deluje večkrat na dan, praviloma vsaj na 5 ur. Če gnojevko pravočasno odstranimo, v hlevu skoro ni plinov in smradu (lep primer hlev v Poljskah pri Begunjah).

Ureditev izpusta je vezana na precejšnje investicijske in vzdrževalne stroške (redno čiščenje). Strokovnjaki si niso enotni glede potrebe izpusta. Mehki izpust je uporaben samo v suhem vremenu in mora biti dovolj velik (ponekod imajo zato izpuste tlakovane).

Principi krmljenja

Kvaliteta osnovne krme mora biti taka, da je zagotovljena zadostna uporaba energije v osnovni krmi. Prednost naj bi imela koruzna silaža, dehidrirana trava, deteljna silaža, prevetrovano seno. Kot vir beljakovin bi morali uporabljati lucerno, kjer je to mogoče. Na večjih farmah se izogibamo večjih količin sena. Določena količina sena je potrebna. Čim manjša je suha snov silaže, več sena mora biti v obroku. (Več o tem v prvem sestavku).

Skladišče za krmo

Silaža ima določene prednosti, zato bi kazalo omejiti seno na nujno potrebno količino. Vsekakor naj bo prevetrovano (se-

neni stolp ali drugi načini prevetrovanja). Krmo naj bi silirali večinoma v koritastih silosih (hitreje polnjenje).

Molžišča

Tip dveh vzporedno postavljenih molžišč tipa ribje kosti je bolj priporočljiv od rotirajočega molžišča, ker se v primeri okvare enega lahko pomolzejo vse krave v drugem. Vsekakor je molža v molžiščih pri prosti reji nujna.

Gnoj in gnojevka

Pocenitev stroškov reje je odvisna od mehaniziranega odstranjevanja gnoja. Urejanje kanalov, v katerih delujejo avtomatična pehala za odstranjevanje gnoja iz hlevov s steljo in posebne kanalizacije za gnojnico, je dražje kot urejanje kanalov za odtekanje gnojevke. Gnojišča zunaj hleva pa so cenejša od zbiralnikov za gnojevko. Živega dela je potrebno pri obeh postopkih skoro enako. Na zmanjšanje stroškov vpliva odločilno le izdatek za steljo in delo z njo v hlevu samem. Ekonomičnost prireje bi torej narekovala opuščanje stelje. Hlevi z najmanjšo porabo živega dela so samo hlevi za prosto rejo z boksi za počitek in s posebnim krmiščem. V takih hlevih uporabljamo samo neznatno količino stelje (največ 200 kg na kravo-leto). Na ta način dobijo gnojevko.

Gnojevka ima celo nekatere prednosti od gnoja, seveda tam, kjer imajo dosti travnikov, pri njihavi ali na Krasu pri vinogradnih bi bilo treba zaoravati slamo oziroma druge organske ostanke. Hranilne snovi gnojevke namreč delujejo hitreje, gnojevka daje več dušika in organske snovi. Gnojenje z gnojevko je torej vezano na travnati svet.

Tam kjer imajo steljo, dobijo gnoj in gnojnico. Z ozirom na gnojilno vrednost se stroški za raztros gnoja povrnejo, za razvoj gnojnice pa nikakor ne. Prednosti gnojevke so precejšnje, vendar bi bilo treba za razmerje na Krasu (vinogradništvo) problem še dodatno poglobiti.

Konec

—o—

DELO SVETOIVANSKEGA SOSVETA

Nadaljevanje s 5 strani

stili na dvorišču nekdanjih vojašnic v ulici delle Docce. Poskrbeli bodo tudi za razdelitev večje učilnice na osnovi šole »Fran Milčinski« na Katinari.

Pokrajinski predsednik Zanetti je orisal pobudo za ustanovitev treh oddelkov otroškega vrtca za italijanske otroke na območju psihiatrične bolnišnice, ki jih bodo odprli le, če bo dovolj vpisov. Za nadgradnjo znanstvenega liceja »France Prešeren« sta občina in pokrajina že izdali vsa potrebna dovoljenja. Do birokratskih težav je prišlo le na deželni ravni, ki pa bodo v najkrajšem času rešene.

Župan Spaccini je nato odgovarjal na druga številna vprašanja, ki zanimajo prebivalce. Orisal je položaj kamnoloma Facanoni in razvoj mučnega vprašanja usada na Brandeziji. S tem v zvezi je župan v soboto sprejel predsednika sosveta in ga seznanil s skorajšnjim pričetkom utrjevalnih del. O zborovanju je obsežno poročalo tudi komunistično glasilo »Unità« in poudarilo aktivnost ter uspešnost delovanja konzulte.

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Korsic

Anton Korsic

**Oprema
za terase in vrtove**

POSEBNI POPUSTI!!!
OBIŠČITE NAS!!!

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 725757

ŠAH

Ob povratku iz Pariza nam je prijatelj po-
tožil, da je tam zaman iskal Café de la Regen-
ce. Nepoboljšljivi romantik je od civilizacije
asfalta in betona pričakoval, da se bo spošt-
ljivo ustavila pred stenami častitljive kavarne
in jim v imenu zgodovine in duha prizanesla.

Ni bilo tako! Dvoran, kjer je zagospodoval
Philidor, zablestel Labourdonnais in očarljivi
Morphy, ni več. Zapisi partij velikanov in pov-
prečnežev, ki so v trenutku navdihla zrasli v
velikane (glej spodnjo partijo!), pa so ostali.
Dokaz, da je čas do velikih del vendarle mi-
losten in mogoče celo pravičen.

LAZARD - GIBAUD

Italijanska partija

1. e4 e5, 2. d4 ed4!, 3. Sf3 Sc6, 4. Lc4 Lc5,
5. c3 Sf6, 6. ed4: Lb4+, 7. Sc3 Se4:, 8. 0-0 Lc3:,
9. d5 (Moellerjev napad) Lf6 (najboljši odgo-
vor nanj), 10. Te1 Se7, 11. Te4: d6, 12. gd4?!

Drzno in morda niti korektno nadaljeva-
nje. Običajno, solidnejše je 12. Lg5.

12. .. h6 (da prepreči 13. g5), 13. h4 Kf8
(razveže skakača), 14. h5 (odvzame skakaču
idealno polje g6) 14. .. g5 (blokira napredujoče
bele kmete in pripravi lastnemu kralju zasilni
izhod g7), 15. Sd4 c6, 16. Df3! Sd5:, 17. Lod2
Sc7?.

Grozi resda z 18. .. d5. Beli pa se za grož-
njo ne zmeni, ker ima za bregom mnogo huj-
še stvari.

18. Tae1 d5, 19. Lb4+! Kg7, 20. Te7!

Prva od treh zaporednih žrtev: Črni je ne
sme sprejeti: 20. .. Le7:? 21. Te7: Tf8, 22. Lc3!
De7:, 23. Sf5 + + Kh7, 24. Se7: dc4, 25. De4+
in beli zmaga.

21. Sc6:!!

Čudovito! Če črni vzame skakača: 21. .. bc6:,
sledi 22. Df6: Kf6:, 23. Lc3+ in mot v nasled-
nji potezi. Če pa ga ne vzame, mora z damo
na pot.

21. .. Dd3, 22. Tf7:+!! Kf7:, 23. Te7:!
(mnogo boljše od 23. Se5+) Kg8, 24. Df6: Th7, 25. Te8+!
Črni se vda.

—o—

29. OKTOBER V DRUŠTVU SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV

Pretekli ponedeljek je bila v DSI prosla-
va tridesetletnice obnovitve in ustanovi-
tve slovenske šole. Obnovitve v smislu, da
je začela delovati zopet šola, ki je bila
zatrta, obnovitve pa v smislu, da smo do-
bili tudi nekatere šole, ki jih prej v Trstu
in Gorici nismo imeli. Večer je bil zelo lep
in topel. Prof. Peterlin je najprej orisal
vzdušje, ki je vladalo v Trstu tedaj, ko so
se te šole začele, dr. Kacin je govoril o za-
četkih naših šol v Trstu in v Gorici, prof.
Šah pa je prešel od ustanovitve do današ-
nje dobe. Tako se je vsaj eno društvo spom-
nilo tega važnega datuma za primorske Slo-
vence.

V ponedeljek, 27. t.m. pa bo posvečen
zgodovinskemu datumu 29. oktobra 1918,
dobi, ko smo imeli Slovenci svojo državo
in je nastajala Jugoslavija. O tem dogod-
ku bo govoril časnikar Franc Jeza. Začetek
ob 20.15.

Dekle z zaprtimi očmi

41

Napisal Pierre L'Ermite

Prevedel Lovro Susnik

Bolj jo žali... in vse drugače stiska nje-
no mehko in čustveno dušo večno ponav-
ljanje te sovražnosti od spodaj, ki je ni-
kor ne more razorožiti.

Izpraša si vest pred Bogom: nikoli ni
storila nič žaljivega nasproti Melaniji... Na-
sprotno, često je iskala, zlasti v zadnjem
času, priložnosti, da bi jo potolažila.

Zakaj torej to sovraštvo...? Ta zavist?...
A zavist zaradi česa? Melanijo gospa
Hughe boljše plačuje, bolj upošteva.

Marija presodi svoj položaj od začetka
do konca in dobro razčleni vse posamez-
nosti: so stvari, ki se dajo zaslutiti zunaj
razuma, v skrivnostnem območju podza-
vestnih razodetij. Melanija je zavohala pri
Mariji Durand neko premoč... Kakšno? Ka-
kršnosibodi. Da le je. Zato pa kuharica na-
pada, zbada, grize. To je postalo zanjo ne-
prestana nujna potreba; nič je ne bo mo-
glo pripraviti k boljšemu čustvu.

In tu je vsa žalost tega neozdravljivega
dušnega raka, ki se imenuje zavist. Zavist,
ki je povzročila, da je Abela ubil lastni
brat, čeprav jima je bil na razpolago, nji-
ma samima, ves svet!

Ona, uboga Marija Durand, je izročena
tej pošasti, ki je v svojem bivšem aristo-
kratskem okolju ni poznala.

Kako bi bil njen položaj drugačen, če
bi jo bili njeni starši poučili!... Če bi jo
bili oborožili z ozirom na bodoči življenjski
boj... Če bi se bila lotila resnega študija,
ki bi ji omogočil tako delo, ki je ne
bi poniževalo.

Marija Durand se spomni sedaj prak-
tične skušnje, ki jo je morala prestati pred
gospodom župnikom. »Ali imate kaka spriče-
vala...? Ali znate računovodstvo?... steno-
grafijo?... strojepisje?... obrtno risanje?... u-
metniško risanje?...« Nič takega ni bilo pri-
šlo njenim staršem na um, ker so menili,
da njihova hči ne bo nikdar rabila kaj po-
dobnega. Tudi oni so mislili: »Studene-
c, ne bom je pil, tvoje vode!...« Ali pa boljše
rečeno: mogoče sploh niso nič razmišljali
o tem.

In za njenih dvajset let, za njeno neod-
visnost, za njeno gmotno življenje je bilo
poskrbljeno z rentnimi papirji — ki so bili
zdaj brez vsake vrednosti.

A zaradi tega se ni smela jeziti na star-
še....

Oni niso vedeli... Bili so iz drugačne ge-
neracije...

A če bo ona nekoč imela otroke, kako
zelo ji bo na tem, da bodo opremljeni za
težek boj in da dobe v svoji izobrazbi, v
svojih možganih, v svoji volji in celo v svo-
jih rokah vse potrebno, da bodo mogli po-
gledati življenju... strašnemu življenju o-
stro v obraz in mu reči: »Pripravljen sem,
da ti kljubujem na vseh bojiščih, kamor-
koli me popelješ!...«

Potem pa se je Marija Durand bolešno
nasmehnila ob misli, da se je pravkar spu-
stila v neumno domnevo, da bi imela kdaj
otroke!... Otroke?... Ona...? Marija Durand
ni bila izgubila samo svojega socialnega
položaja in svoje svobode..., temveč tudi
prihodnost njene lepe rase je propadla v
viharju; kajti zdi se, da življenje ne odpu-
šča določenim nepredvidnosti in napak...

V tem hipu se je zaslislalo prvo zvone-
nje po hiši.

Melanija je namreč zvonila prvič s še
ne pomirjeno trdo pestjo k večerji z upor-
nim zvončkom vile »Dudeldum«.

»Daj, pojdi dol, moja uboga Marija, in
vzemi zopet svoj komat...!«

DEVETNAJSTO POGlavJE

Vendar so nastopili zopet mirnejši dnevi.
Nevihta ne more trajati vedno z isto si-
lo niti na bledem morju zavisti, pa naj je
sovražstvo še tako nesmrtno.

Predvsem na to znatno učinkuje kraj:
na kmetih je dotik manj neposreden in
neprestan. Potem pa je Melanijo nekega
večera nekaj prijelo, kar ni bilo od pritiska
krvi, a je vendar izgledalo temu slično in
ji je povzročilo mnogo skrbi; zlasti pa je
bil Ludvik Hughe skrajno nevoljen, ko je
zvedel naslednjo soboto, da so preobrnil
njegovo razporeditev in odločili shrambo
za perilo, to je sobo za Marijo, v najmanj
svetem prostoru. Ni se bal povedati, da se
mu zdi ta sprememba zelo nespametna, to-
da o jezi kuharice ni slišal nič in tudi ni
zvedel, da je bila ona, ne pa gospa Hughe
edini vzrok spremembe.

Sicer pa se Marija izogne takemu po-
jasnjevanju, kadarkoli načne on vpraša-
nje sobe, kar se mu primeri zadosti po-
gosto.

(Dalje)

pohištvo

KOZMAN

VABIMO cenjene odjemalce naj
obiščejo NOVO TRGOVINO S
POHIŠTVOM v Ulici Castaldi 3
v Trstu - Tel. 762966 (pri Trgu
Garibaldi).

OGLEDALI si bodo med drugim
edino razstavo na Tržaškem
vseh vrst izdelkov z n a n e
TOVARNE M E B L O (kmečke
dnevne sobe, skrinje, kmečki
koti itd.) in velik izbor kuhinl
Podjetja CUMINI.